

تأثیر ورزش بر انسجام اجتماعی عراقی‌های مقیم استان قم

احسان محمدی ترکمانی^۱، علی البهادلی^۲، فائزه رسولی^۳، قدرت‌اله باقری^۴

۱. دکتری مدیریت ورزشی، پردیس فارابی، دانشگاه تهران*

۲. کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی، پردیس فارابی، دانشگاه تهران

۳. کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، پردیس فارابی، دانشگاه تهران

۴. دانشیار مدیریت ورزشی، پردیس فارابی، دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۶/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۲۰

چکیده

در جوامع امروزی، ورزش پدیده‌ی مقبولی است که می‌تواند برای ایجاد تغییرات مثبت اجتماعی به کار گرفته شود. این پژوهش کاربردی، با هدف تبیین نقش ورزش در انسجام اجتماعی عراقی‌های مقیم استان قم انجام شد. جامعه آماری همه شهروندان عراقی مقیم استان قم با تعداد نامعلوم بودند که ۲۱۰ نفر از آن‌ها به صورت تصادفی ساده به دو پرسش‌نامه پژوهش‌گرا ساخته مشارکت ورزشی و انسجام اجتماعی پاسخ دادند. روایی صوری و محتوایی این پرسش‌نامه‌ها به تأیید اساتید متخصص رسید. همچنین، پایایی پرسش‌نامه‌ها با ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۸۲ برای مشارکت ورزشی و انسجام اجتماعی محاسبه شد. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از معادلات ساختاری تحلیل شدند و شاخص‌های برازش مدل تأیید شدند. نتایج نشان داد که مشارکت در ورزش تفریحی بر انسجام اجتماعی درونی عراقی‌های مقیم استان قم تأثیر مثبتی (۰/۳۱۰) دارد؛ مشارکت در ورزش تفریحی بر انسجام اجتماعی بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم تأثیر مثبتی (۰/۳۳۴) دارد؛ مشارکت در ورزش رقابتی بر انسجام اجتماعی درونی عراقی‌های مقیم استان قم تأثیر مثبتی (۰/۵۴۰) دارد و مشارکت در ورزش رقابتی بر انسجام اجتماعی بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم تأثیر مثبتی (۰/۴۱۹) دارد. همچنین، ضریب تعیین نشان داد مشارکت در ورزش در مجموع می‌تواند ۵۵/۲ درصد از واریانس انسجام درونی و ۴۲/۵ درصد از واریانس انسجام بیرونی را تبیین کند. به‌طور کلی، می‌توان گفت که مشارکت در ورزش تبیین‌کننده قوی‌تری برای انسجام درونی است.

واژگان کلیدی: ورزش تفریحی، ورزش رقابتی، انسجام اجتماعی، استان قم، عراقی‌های مقیم

مقدمه

ورزش عبارت است از یک فعالیت نهادینه شده که مستلزم کاربرد نیروی جسمانی شدید با استفاده از مهارت‌های جسمانی پیچیده توسط شرکت‌کنندگانی است که توسط عوامل درونی و بیرونی تحریک می‌شوند (مرادی، خالدیان و مصطفایی، ۱۳۹۳). افزون‌براین، تربیت‌بدنی بخش مهمی از تعلیم و تربیت است که از طریق حرکت و فعالیت‌های بدنی جریان رشد را در تمام ابعاد وجودی انسان تسهیل می‌کند و باعث شکوفایی استعداد‌های مطلوب می‌شود (مظفری و پورسلطانی زرندی، ۱۳۹۱). صاحب‌نظران و پژوهشگران حوزه‌های مختلف جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، علوم ورزشی، مدیریت و غیره برای ورزش و مسابقات و جشنواره‌های ورزشی کارکرد، اهداف و نقش‌های مختلفی را تبیین کرده‌اند که می‌توان به مسائل مختلفی همچون این موارد اشاره کرد: بسیج منابع انسانی و مالی، تشکیلات سازمان‌یافته، گسترش روابط بین‌الملل و ارتباطات میان‌فرهنگی، تقویت تفاهم و توسعه صلح، تقویت همبستگی و مشارکت اجتماعی و تحکیم روابط و پیوندهای اجتماعی، نوعی سرگرمی و تفریح عمومی و رسانه‌ای، ارتقای سلامت روانی و جسمی، افزایش اعتماد، رشد گردشگری، تخلیه هیجان‌ات و انفعالات منفی، پرورش اخلاق انسانی و اجتماعی، تقویت و ارتقای سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و انسانی، ترویج مکانیسم یادگیری، ایجاد بستر برای شکل‌گیری باورها، مهارت‌ها، رفتارها، عادات، نقش‌ها و هویت‌ها (مرادی و همکاران، ۱۳۹۳)؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که ورزش و فعالیت بدنی صرفاً پدیده‌ای جسمی و فیزیولوژیک نیست که تنها اثرها و کارکردهای جسمانی آن توجیه‌کننده پرداختن به ورزش باشد و می‌توان برای ورزش کارکردهای متنوع و متعددی را در نظر گرفت؛ بنابراین، فعالیت بدنی و ورزش را باید به‌عنوان پدیده‌ای در نظر گرفت که پیوند اندام‌واری با سایر نهادها و ساختارهای اجتماعی دارد.

از میان مؤلفه‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین مفاهیمی که به ارزیابی نحوه عملکرد فرد در جامعه می‌پردازد و به نظر می‌رسد که متأثر از ورزش و فعالیت بدنی انسان‌ها باشد، انسجام اجتماعی است (پارسامهر، رسولی نژاد و نیک نژاد، ۱۳۹۵). مفهوم انسجام اجتماعی همانند سایر مفاهیم علوم اجتماعی تعریف دقیقی ندارد و در کشورهای مختلف و مناطق مختلف معنای متفاوتی برای آن بیان شده است؛ اما برای هر جامعه‌ای از اهمیت بسیاری برخوردار است. گروه پژوهشی سیاستی دولت کانادا انسجام اجتماعی را فرایند توسعه مداوم ارزش‌ها برای حل چالش‌های مشترک و نیز فرصت‌های برابر در جامعه بر مبنای احساس اعتماد، امید و عمل متقابل میان افراد جامعه تعریف کرده است.

-
1. Social Integration
  2. Canadian Policy Research Networks Inc

شورای اروپا انسجام اجتماعی را به حداقل رساندن ناهماهنگی و شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی و نیز تضمین و تأمین فرصت‌ها برای همهٔ مردم جامعه تعریف کرده است. در مجموع، انسجام اجتماعی ضامن برقراری نظم و سامان اجتماعی است (متوسلی و زبیری، ۱۳۹۲)؛ بنابراین، می‌توان گفت که منظور از انسجام اجتماعی ارزیابی کیفیت روابط فرد در جامعه یا گروه اجتماعی‌ای است که به آن تعلق دارد. افراد سالم احساس می‌کنند که بخشی از جامعه هستند؛ بنابراین، انسجام اجتماعی گستره‌ای است که مردم احساس می‌کنند با دیگران وجه مشترکی دارند و به جامعه و گروه‌های اجتماعی تعلق دارند (پارسامهر و همکاران، ۱۳۹۵).

در طول تاریخ، جنگ‌ها پیامدهای خواسته و ناخواستهٔ بسیاری داشته‌اند که تأثیر زیادی بر وضعیت حال و آیندهٔ جامعهٔ جنگ‌زده و محیط‌های پیرامونی خود داشته‌اند. از جمله آن‌ها می‌توان به آوارگی، مهاجرت و پناهندگی انبوه جمعیت، گسترش و شیوع فرهنگ خشونت و افراطی‌گری، انهدام آثار فرهنگ و تمدنی، تهدید جدی بنیان خانواده، کاهش انسجام اجتماعی و تنزل هویت جمعی با افزایش تفاوت‌های قومی و مذهبی و ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی و هویت‌های برساختهٔ مجهول اشاره کرد (محرمی، ۱۳۹۴). آمریکا با حادثهٔ یازده سپتامبر، به بهانه‌هایی همچون مبارزه با تروریسم و دموکراسی‌سازی، کشور عراق را اشغال کرد. این واقعه را که در سال ۲۰۰۳ از مهم‌ترین حوادث در منطقهٔ حساس خاورمیانه محسوب می‌شود، بسیاری از صاحب‌نظران ذیل طرح خاورمیانهٔ بزرگ غربی‌ها می‌دانند. طرحی که قرار بود با اهدافی همچون مشارکت خاورمیانه در ساختن یک «جامعه مدنی»^۲ در منطقه به اجرا گذاشته شود و به تثبیت ارزش‌های سرمایه‌داری و غربی در منطقه، عراق و تغییر فرهنگ و افکار مسلمانان منجر شود (محرمی، ۱۳۹۴)؛ اما در گزارشی روزنامهٔ ایندپندنت^۳ یکی از پیامدهای اشغال عراق را از زمان آغاز جنگ تا سال ۲۰۰۷ وقوع بزرگ‌ترین مهاجرت دسته‌جمعی پس از جنگ جهانی دوم بیان می‌کند. ایندپندنت می‌افزاید که روزانه ۲۰۰۰ نفر از مردم عراق از خانه و کاشانهٔ خود متواری می‌شوند و این بزرگ‌ترین مهاجرت دسته‌جمعی مردم در خاورمیانه تلقی می‌شود؛ حرکتی که در اروپا نیز از زمان جنگ جهانی دوم به این سو سابقه نداشته است (ایسنا، ۱۳۸۶). می‌توان گفت که موج مهاجرتی که از سال ۲۰۰۳ از عراق به کشورهای مختلف شروع شده بود، با توجه به تداوم ناامنی و جنگ در این کشور و با توجه به حضور داعش روند مستمری را تجربه کرده است.

صرف‌نظر از دلایل مهاجرت به کشورهای مبدأ، معمولاً به‌واسطهٔ ورود افراد تازه‌وارد و عموماً ناآشنا به هنجارها و باورهای جامعه، مسائل فرهنگی و اجتماعی خاصی به‌وجود می‌آیند و موجب شکل‌گیری

-
1. The Council of Europe
  2. Civil Society
  3. Independent

چالش‌هایی با نظام ارزشی حاکم می‌شوند. ادغام مهاجران در ساخت اجتماعی کشورهای مهاجرپذیر، از مسائل و مشکلات قابل توجه مهاجران است. مهاجران آداب و رسوم، مذهب و عقاید سیاسی خود را به سرزمین جدید می‌آورند و برای تطبیق خود با محیط جدید همواره با موانع و مسائل زیادی همچون ناهمگونی‌های نژادی، قومی، اعتقادی، فرهنگی و سیاسی روبه‌رو هستند (دهقان‌پور و بیات، ۱۳۹۰). موقعیت ارتباطی شهر قم به علت قرارگیری در مرکز و در محدوده فلات مرکزی ایران موجب شده است تا این شهر به عنوان مرکز ثقل جغرافیای ایران مطرح شود و چهارمین شهر مهاجرپذیر ایران شناخته شود (لطفی، مهدی و مهدیان بهنمیری، ۱۳۹۲). همچنین، استان قم و به‌طور ویژه شهر قم، مرکز تشیع و کانون کسب علوم دینی شناخته شده است و زمینه کار و ارزانی نسبی زندگی در آن سبب شده است تا علاوه بر مهاجران داخلی بسیاری از اتباع خارجی نیز آن را برای سکونت انتخاب کنند. طبق نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور در ۱۳۹۵، تعداد مهاجران عراقی ساکن استان قم در سال ۱۳۹۵ برابر با ۸۳۶۵ نفر بوده‌اند که از این تعداد ۸۳۳۳ نفر در شهر قم زندگی می‌کنند؛ البته باید ذکر شود که این آمار اظهار شده توسط مهاجران است و به احتمال زیاد، تعداد واقعی مهاجران عراقی بیشتر هستند (درگاه ملی آمار، ۱۳۹۶). در بسیاری از مواقع حضور اتباع خارجی در قم با اثرهای منفی نیز همراه است؛ اما طبق استدلال مقامات شهر قم، بیشتر افرادی که به قم می‌آیند، باهدف تحصیل است و اکثراً از سطح اجتماعی بالایی برخوردار هستند که حضور آنها می‌تواند اثرهای خوبی نیز داشته باشد (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۰).

همان‌گونه که اشاره شد، پژوهشگران اثرهای مثبت اجتماعی زیادی را به فعالیت‌های ورزشی مختلف نسبت می‌دهند. در ادامه، به برخی از پژوهش‌هایی که می‌توانند ارتباط بین ورزش و انسجام اجتماعی را روشن‌تر سازند، اشاره می‌شود. رحیم‌زاده (۱۳۸۴) در مطالعه ورزش و تحول روانی-اجتماعی نشان داد که ورزش در تحول روانی-اجتماعی افراد به‌طور معناداری مؤثر است؛ اما متغیر جنسیت در تحول روانی-اجتماعی تأثیری ندارد. این یافته تأیید می‌کند که ورزش و فعالیت‌های بدنی به دلیل ایجاد موقعیت‌های تعاملی با دیگران، موجب سرعت بخشیدن به اجتماعی شدن فرد می‌شوند. دوومان و کورو^۱ (۲۰۱۰) با بررسی سطوح انسجام اجتماعی دانش‌آموزان ترکیه‌ای ورزشکار و غیرورزشکار ساکن در آلمان به این نتیجه رسیدند دانش‌آموزانی که ورزش می‌کنند، به‌طور معناداری سازگاری اجتماعی بیشتری نسبت به دانش‌آموزان غیرورزشکار از خود نشان می‌دهند. اسکولنکورف^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «رویدادهای ورزشی و آشتی قومی: تلاش برای ایجاد تغییرات اجتماعی بین ورزشکاران

---

1. Duman & Kuru
2. Schulenkorf

قومیت‌های سینه‌پالی، تامیل^۲ و مسلمان در کشور جنگ‌زده سریلانکا» نشان داد که رویدادهای ورزشی می‌توانند به ایجاد دوستی‌های بین‌فردی، ایجاد هویت فراگیر اجتماعی در راستای خطوط ملی و ایجاد تصورات و منافع مشترک منجر شوند. همچنین، رویدادهای ورزشی می‌توانند نیرویی برای باهم‌بودن^۳ برای همه اعضای خود صرف‌نظر از گروه قومی متفاوت ایجاد کنند و به ایجاد تغییرات مثبت اجتماعی کمک کنند. رفیعیان، احمدیان و قزل (۱۳۹۰) در بررسی معیارهای مکانی مؤثر در انسجام اجتماعی گروه‌های قومی شهر بندر ترکمن نشان دادند که میزان انسجام اجتماعی گروه‌های قومی این شهر پایین‌تر از سطح متوسط است. همچنین، از سه متغیر فضاهای عمومی، دسترسی و کیفیت محیط، هیچ‌کدام در انسجام اجتماعی گروه‌های قومی نقش مؤثری نداشتند که البته نقش فضاهای عمومی از دو معیار دیگر بهتر بود. این پژوهشگران با توجه به پایین‌بودن انسجام اجتماعی گروه‌های قومی و از همه مهم‌تر نقش ضعیف هر سه متغیر مکانی پژوهش، پیشنهاد کردند که با انجام اقداماتی نظیر ایجاد شبکه پیوسته و منسجم پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری تا محل فضاهای عمومی موجود در شهر و اختصاص و تجهیز فضاهایی برای برگزاری فعالیت‌هایی مانند کشتی و سایر فعالیت‌های مورد علاقه قومیت‌های مختلف، تعامل اجتماعی بین آن‌ها افزایش یابد تا زمینه برای ارتقای انسجام اجتماعی فراهم شود. نوایخش و جوانمرد (۱۳۹۲) در بررسی جامعه‌شناختی کارکرد ورزش در انسجام اجتماعی در ایران دهه ۸۰، به این نتیجه رسیدند که بین فعالیت‌های ورزشی و انسجام اجتماعی رابطه مستقیم ضعیفی وجود دارد؛ اما تحلیل مسیر نشان داد که مجموع تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم ورزش بر انسجام اجتماعی برابر با بتای ۰/۲۰۱ است. به عبارت دیگر، ورزش علاوه بر داشتن تأثیر مستقیم بر انسجام اجتماعی، می‌تواند از طریق بسیاری از متغیرهای دیگر در افزایش انسجام اجتماعی مؤثر باشد. پارسامهر، رسولی‌نژاد و نیک‌نژاد (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای با عنوان «پژوهشی در باب کارکرد ورزش در انسجام اجتماعی (مطالعه موردی: مردم شهر تالش)» نشان دادند که میانگین انسجام اجتماعی در بین مردان به‌طور معناداری بیشتر از زنان است و بین فعالیت بدنی و انسجام اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد؛ به طوری که هر چقدر میزان فعالیت بدنی افراد افزایش می‌یابد، میزان انسجام اجتماعی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. همچنین، دو متغیر جنسیت و فعالیت بدنی هم‌زمان می‌توانند ۲۲ درصد از تغییرات انسجام اجتماعی را تبیین کنند که البته بتای فعالیت بدنی ۰/۴۴ و بتای جنسیت ۰/۱۲ بود که نشان‌دهنده قوی‌تر بودن رابطه فعالیت بدنی با انسجام اجتماعی نسبت به جنسیت است. آندری^۴ (۲۰۱۶) در مطالعه اثربخشی تربیت‌بدنی و ورزش بر انسجام اجتماعی

-
1. Sinhalese
  2. Tamil
  3. Momenta of Togetherness
  4. Andrei

دانش‌آموزان به این نتیجه رسید که آموزش توانایی‌های حرکتی با ظهور کیفیت حرکتی افراد وابستگی دارد و منجر به تسهیل انسجام اجتماعی دانش‌آموزان نیز می‌شود.

مطابق مبانی نظری، ورزش و مسابقات ورزشی می‌توانند نقش مهمی در تحکیم ارتباطات اجتماعی، تقویت همبستگی و مشارکت اجتماعی، تقویت و ارتقای سرمایه اجتماعی، گسترش روابط بین‌الملل و ارتباطات میان‌فرهنگی، تقویت تفاهم و توسعه صلح و تقویت انسجام اجتماعی داشته باشند؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که ورزش بتواند با افزایش عوامل یادشده حتی سازگاری اجتماعی مهاجران با جامعه میزبان را نیز افزایش دهد؛ البته مهاجران عراقی مقیم ایران و به‌ویژه استان قم، بنا به دلایل متعددی از جمله داشتن علائق مذهبی قوی و سطح تحصیلات بالا، اشتراکات قدرتمندی با جامعه میزبان دارند و نمی‌توان ناسازگاری‌های مدنی و اجتماعی مصطلح در بین مهاجران را (به‌ویژه در کشورهای غربی و در خصوص مهاجران از کشورهای جهان سوم) به آنان نسبت داد؛ اما بدیهی است که ورزش می‌تواند پیوندهای موجود بین مهاجران و جامعه میزبان را که بیشتر جنبه مذهبی دارد، بیش‌ازپیش قدرتمندتر کند و انسجام مهاجران را به سطوح بالاتری ارتقا بخشد. بررسی پژوهش‌های پیشینه نیز مبین این است که پژوهش‌های انجام‌شده عمدتاً کارکرد اجتماعی ورزش را در بین شهروندان یک کشور یا شهر یا در نهایت بین قومیت‌های مختلف یک کشور مطالعه کرده‌اند و پژوهش‌های بسیار کمی در زمینه ورزش و انسجام اجتماعی مهاجران خارجی انجام شده‌اند؛ بنابراین، با توجه به موارد گفته‌شده، وجود خیل عظیم مهاجران عراقی در شهر قم و نبود پژوهش‌های مشابه در این زمینه، پژوهش حاضر درصدد مطالعه تأثیر ورزش بر انسجام اجتماعی عراقی‌های مقیم استان قم است تا با تبیین این اثر زمینه برای بهره‌گیری از اثرهای مثبت ورزش در حوزه‌های اجتماعی مرتبط با مهاجران عراقی و حتی مهاجران سایر کشورها فراهم شود.

روش‌شناسی پژوهش

از آنجایی که این پژوهش با هدف برخورداری از نتایج یافته‌ها برای حل مسائل موجود به کار می‌رود، نوع پژوهش کاربردی است. همچنین، از نظر روش، توصیفی-پیمایشی است که با رویکرد معادلات ساختاری اجرا شد. جامعه آماری پژوهش شامل همه شهروندان دارای تابعیت عراقی مقیم استان قم بودند که با دو شرط (افراد بالای ۱۸ سال و اقامت بیش از سه ماه در قم) در نظر گرفته شدند. برای تعیین حجم نمونه، با در نظر گرفتن حجم جامعه نامعلوم، ابتدا تعداد ۳۰ عدد پرسش‌نامه توزیع شد و واریانس نمونه اولیه محاسبه شد. سپس، با استفاده از فرمول زیر، حجم نمونه برابر با ۲۰۶ نفر تعیین گردید.

$$n = \frac{Z \frac{\sigma}{2} \times S^2}{d^2}$$

در این فرمول، S^2 واریانس نمونه اولیه است که برابر با ۰/۱۳۴ محاسبه شد. Z برابر با ۱/۹۶ و d نیز برابر با سطح خطای ۰/۰۵ است (حبیبی، ۱۳۹۱). روش نمونه‌گیری نیز تصادفی ساده بود و ۲۱۰ پرسش‌نامه بین شهروندان عراقی مقیم قم توزیع و جمع‌آوری شدند که در نهایت، ۱۷۹ پرسش‌نامه تکمیل شده تحلیل شدند.

ابزارهای اندازه‌گیری دو پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته بودند. متغیر مشارکت در ورزش با ۱۶ سؤال (نه سؤال بیانگر فعالیت‌های ورزشی - تفریحی یا سلامت‌محور و هفت سؤال نشان‌دهنده ورزش‌های رقابت‌محور) سنجیده شد. در طراحی این پرسش‌نامه، از مقیاس فعالیت بدنی سبک زندگی سلامت‌محور^۱ محمدی زیدی، پاک پور و محمدی زیدی (۱۳۹۰)، پرسش‌نامه انگیزه‌های مشارکت در ورزش گیل، گراس و هادلستون^۲ (۱۹۸۳) و سایر مبانی نظری بهره گرفته شد. برای سنجش انسجام اجتماعی نیز از یک پرسش‌نامه با ۲۴ سؤال (شش سؤال معرف انسجام درونی و ۱۸ سؤال نشان‌دهنده انسجام بیرونی با جامعه میزبان) استفاده شد. در طراحی این نیز از پرسش‌نامه به‌زیستی اجتماعی کیز^۳ (۱۹۹۳)، پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی رفیعی، موسوی و قاسم زاده (۱۳۹۵)، پرسش‌نامه کارکرد ورزش در انسجام اجتماعی پارسامهر و همکاران (۱۳۹۵) و سایر مبانی نظری کمک گرفته شد. پس از طراحی پرسش‌نامه‌ها، برای اطمینان از روایی صوری و محتوایی آن‌ها، هر دو پرسش‌نامه در اختیار هفت تن از اساتید مدیریت ورزشی و سایر اساتید مدیریتی آشنا با مفاهیم پژوهش قرار گرفتند و با جمع‌بندی نظرهای آن‌ها تأیید شدند. همچنین، سایر انواع روایی (سازه و همگرا) نیز در بخش معادلات ساختاری بررسی شدند. افزون‌براین، با تحلیل ۳۰ پرسش‌نامه ابتدایی جمع‌آوری شده، پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه‌های مشارکت در ورزش و انسجام اجتماعی، به ترتیب برابر با ۰/۷۹ و ۰/۸۲ به دست آمد.

نتایج

جدول شماره یک توصیف برخی از متغیرهای جمعیت‌شناختی نمونه را نشان می‌دهد. مطابق جدول می‌توان گفت که حدود ۶۴ درصد از پاسخ‌دهندگان مرد بودند. افراد با مدرک کارشناسی ارشد بیشترین

-
1. Health-Promoting Lifestyle Profile II
  2. Gill, Gross & Huddleston
  3. Keyes

فراوانی را داشتند. مدت اقامت حدود ۴۹ درصد از آزمودنی‌ها بیشتر از دو سال بود. هدف حدود ۴۴ درصد از عراقی‌ها از اقامت در قم تحصیل بود و ۴۱ درصد از آن‌ها تمایل به اقامت دائم در قم داشتند.

جدول ۱- توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	زن	۳۶/۸۷
	مرد	۶۳/۱۳
تحصیلات	دیپلم و کاردانی	۱۸/۴۴
	کارشناسی	۳۲/۹۶
	کارشناسی‌ارشد	۴۲/۴۵
	دکتري	۶/۱۵
مدت اقامت در قم	شش ماه و کمتر	۸/۳۸
	شش ماه تا یک سال	۱۳/۴۱
	یک تا دو سال	۲۹/۶۰
هدف از اقامت	دو سال و بالاتر	۴۸/۶۱
	تحصیل	۴۳/۵۸
	کار	۱۹/۰۰
	زندگی همراه با خانواده	۲۴/۰۲
	سایر	۱۳/۴۰
تمایل برای اقامت دائم	بله	۴۱
	خیر	۵۹
جمع	۱۷۹	۱۰۰

در جدول شماره دو، توصیف وضعیت متغیرهای پژوهش آمده است. مطابق جدول، وضعیت هر دو متغیر پژوهش بالاتر از متوسط نظری است.

جدول ۲- توصیف وضعیت متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
ورزش تفریحی	۳/۷۸	۰/۷۷	۴/۱۳	۱/۱۵
ورزش رقابت‌محور	۳/۴۵	۰/۸۶	۳/۸۵	۱
مشارکت ورزشی کل	۳/۶۱	۰/۸۲	۴/۰۱	۱
انسجام درونی	۴/۱۲	۰/۹۲	۴/۴۳	۱/۲۳
انسجام بیرونی	۳/۵۵	۰/۷۶	۳/۶۷	۱
انسجام اجتماعی کل	۳/۸۳	۰/۸۸	۴/۱۱	۱/۰۳

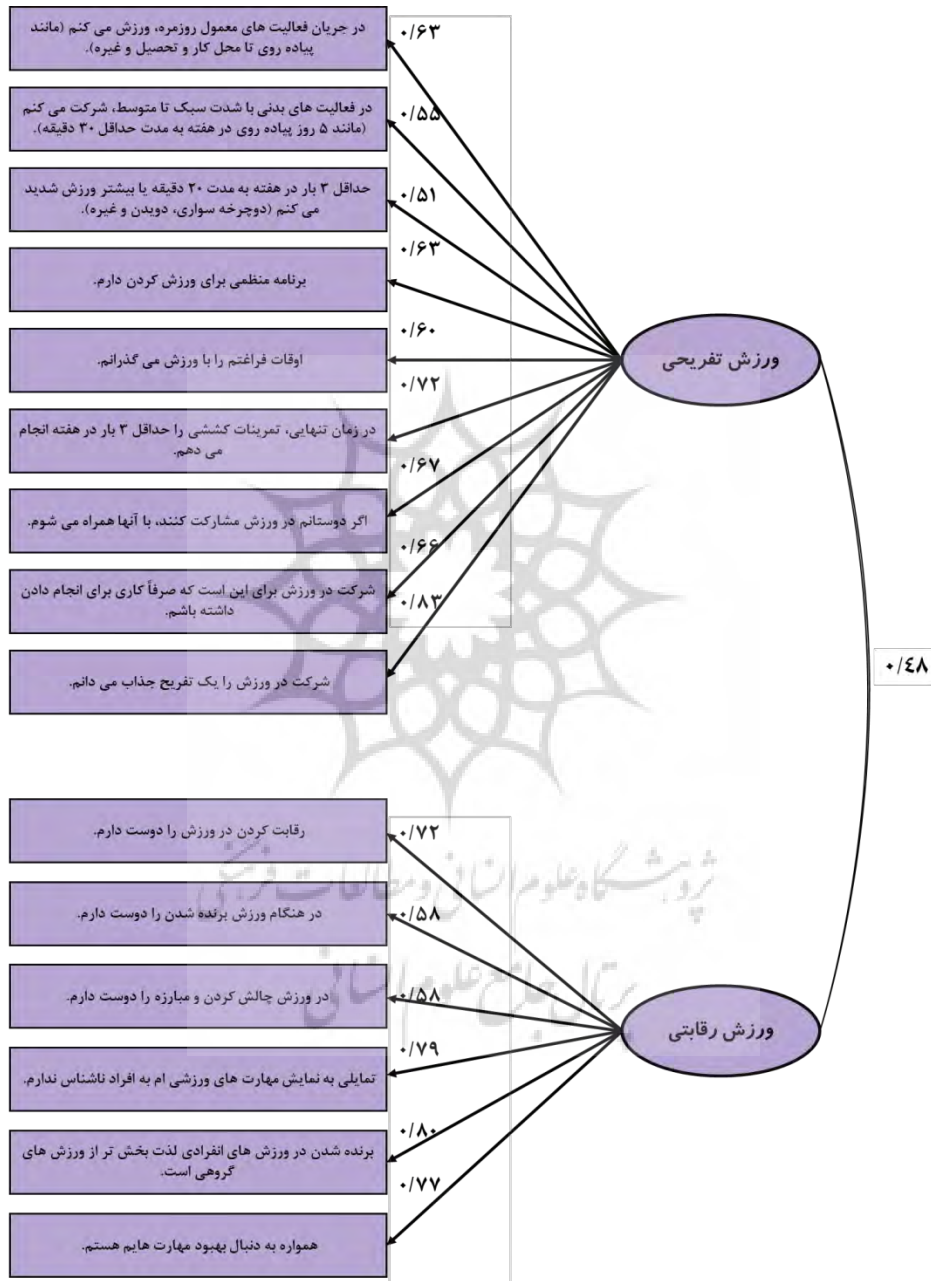

در بخش مدل‌سازی معادلات ساختاری، ابتدا مدل‌های اندازه‌گیری هر متغیر به صورت جداگانه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی ارزیابی شدند. سپس، مدل اندازه‌گیری پژوهش به صورت یک‌جا بررسی شد و شاخص‌های برازش آن تأیید شدند. برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی، چندین شاخص برازندگی وجود دارند. پژوهشگران مقادیر بین یک تا پنج را برای نسبت کای اسکور به درجه آزادی قابل قبول می‌دانند. برای شاخص‌های نیکویی برازش، نیکویی برازش تعدیل یافته، برازش هنجاریافته، برازش فزاینده، برازش مقایسه‌ای، شاخص تاکر لوئیس نیز مقادیر بیشتر از ۰/۹ مناسب توصیف شده‌اند؛ البته برخی منابع مقادیر ۰/۷ تا ۰/۹ را نیز قابل قبول بیان کرده‌اند. شاخص ریشه میانگین مربعات خطاهای تخمین نیز باید کمتر از ۰/۰۸ باشد. برای شاخص‌های نیکویی برازش مقتصد^۱ و برازش هنجاریافته مقتصد^۲ نیز پژوهشگران محدوده مشخصی را مطرح کرده‌اند و مقادیر نزدیک به ۰/۵ را مناسب دانسته‌اند (کشاورز، ۱۳۹۳). در جدول شماره سه، شاخص‌های ذکر شده برای مدل متغیر مشارکت ورزشی و در شکل شماره یک، بارهای عاملی گویه‌ها آورده شده‌اند.

جدول ۳- شاخص‌های برازش متغیر مشارکت ورزشی

تفسیر	مقدار محاسبه شده	شاخص	نوع شاخص
-	۲۳۸/۷۰۷	کای اسکور	
مطلوب	۲/۶۸۲	کای اسکور / درجات آزادی	
مطلوب	۰/۹۰۶	نیکویی برازش	شاخص‌های برازش مطلق
قابل قبول	۰/۸۷۴	نیکویی برازش تعدیل یافته	
مطلوب	۰/۰۷۴	ریشه میانگین مربعات خطاهای تخمین	
مطلوب	۰/۹۱۹	برازش مقایسه ای	
قابل قبول	۰/۸۷۸	برازش هنجاریافته	شاخص‌های برازش نسبی
مطلوب	۰/۹۲۰	برازش فزاینده	
مطلوب	۰/۹۰۴	شاخص تاکر لوئیس	
مطلوب	۰/۶۷۲	نیکویی برازش مقتصد	شاخص‌های برازش مقتصد
مطلوب	۰/۷۴۴	برازش هنجاریافته مقتصد	

1. Goodness of Fit Index (GFI)
2. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
3. Normed Fit Index (NFI)
4. Incremental Fit Index (IFI)
5. Comparative Fit Index (CFI)
6. Tucker Lewis Index (TLI)
7. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)
8. Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI)
9. Parsimony Normed Fit Index (PNFI)

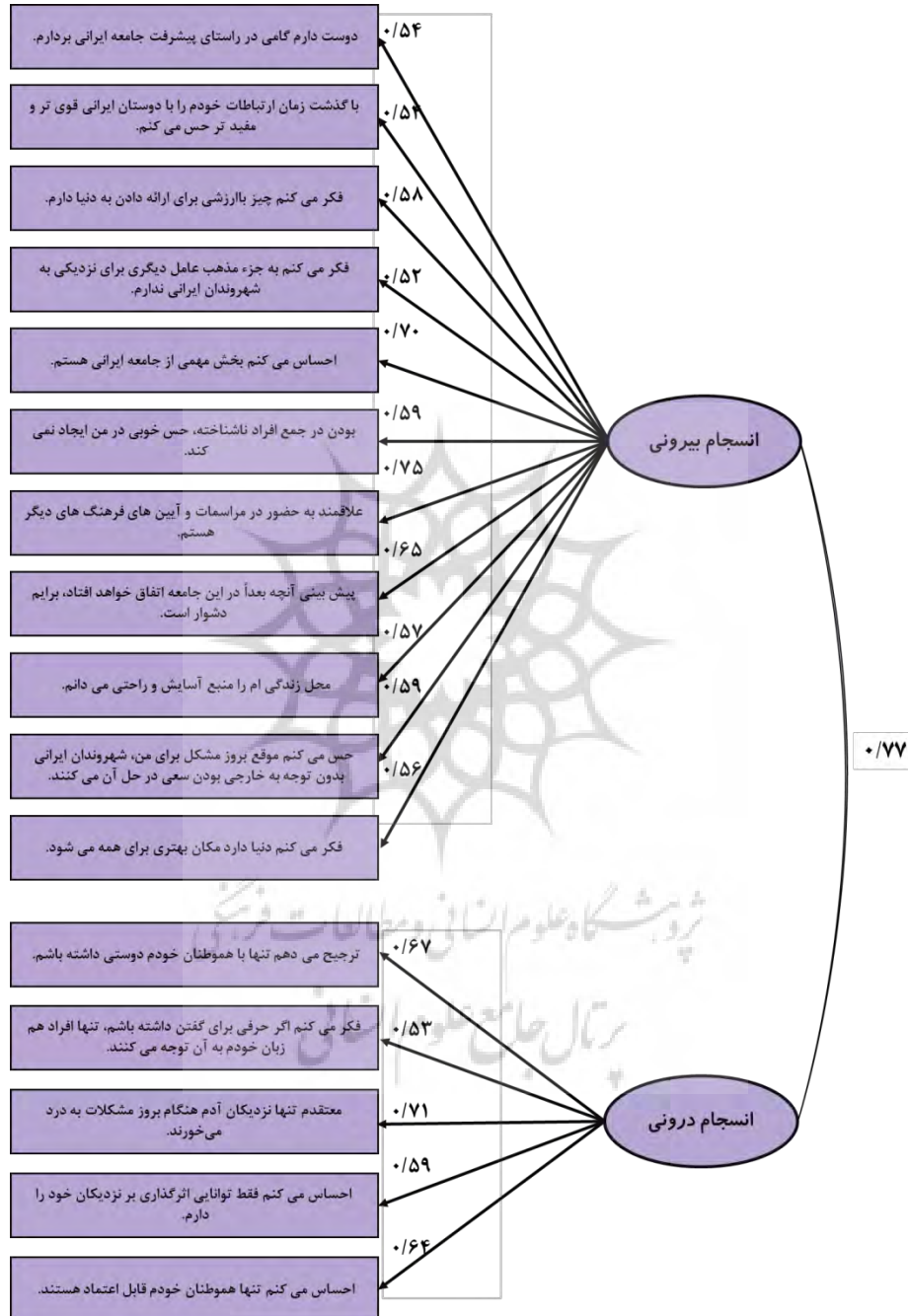

شکل ۱- تحلیل عاملی تأییدی متغیر مشارکت ورزشی

شاخص‌های برازش مدل برای متغیر انسجام اجتماعی نیز با حذف برخی گویه‌ها تأیید شده‌اند. در جدول شماره چهار، این شاخص‌ها ارائه شده‌اند. همچنین، بارهای عاملی گویه‌ها در شکل شماره دو نشان داده شده‌اند.

جدول ۴- شاخص‌های برازش متغیر انسجام اجتماعی

تفسیر	مقدار محاسبه شده	شاخص	نوع شاخص
-	۲۰۴/۳۵۵	کای اسکوتر	
مطلوب	۲/۰۲	کای اسکوتر/ درجات آزادی	
مطلوب	۰/۹۱۹	نیکوئی برازش	شاخص‌های برازش مطلق
قابل قبول	۰/۸۹۱	نیکوئی برازش تعدیل یافته	
مطلوب	۰/۰۵۸	ریشه میانگین مربعات خطاهای تخمین	
مطلوب	۰/۹۴۰	برازش مقایسه ای	
قابل قبول	۰/۸۸۹	برازش هنجاریافته	شاخص‌های برازش نسبی
مطلوب	۰/۹۴۱	برازش فزاینده	
مطلوب	۰/۹۲۹	شاخص تاکر لوئیس	
مطلوب	۰/۷۹۱	نیکوئی برازش مقتصد	شاخص‌های برازش مقتصد
مطلوب	۰/۷۴۸	برازش هنجاریافته مقتصد	

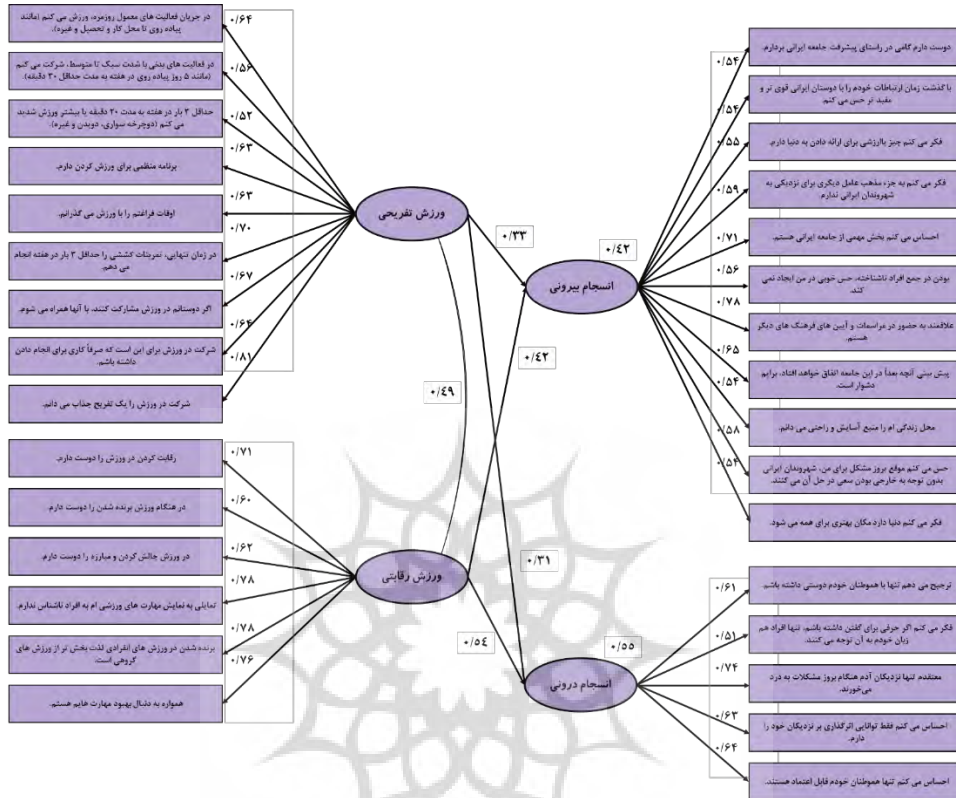
شکل ۲- تحلیل عاملی تأییدی متغیر انسجام اجتماعی

همچنین، در جدول شماره پنج، شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری به صورت یکجا نشان داده‌اند. مطابق جدول، همه شاخص‌ها در محدوده قابل قبول هستند.

جدول ۵- شاخص‌های برازش مدل کلی پژوهش

تفسیر	مقدار محاسبه شده	شاخص	نوع شاخص
-	۷۸۱/۰۳۱	کای اسکوئر	
مطلوب	۱/۸۳	کای اسکوئر/ درجات آزادی	
قابل قبول	۰/۸۵۳	نیکوئی برازش	شاخص‌های برازش مطلق
قابل قبول	۰/۸۲۹	نیکوئی برازش تعدیل یافته	
مطلوب	۰/۰۵۲	ریشه میانگین مربعات خطاهای تخمین	
مطلوب	۰/۹۰۸	برازش مقایسه ای	
قابل قبول	۰/۸۲۰	برازش هنجاریافته	شاخص‌های برازش نسبی
مطلوب	۰/۹۰۹	برازش فزاینده	
مطلوب	۰/۸۹۹	شاخص تاکر لوئیس	
مطلوب	۰/۷۳۱	نیکوئی برازش مقتصد	شاخص‌های برازش مقتصد
مطلوب	۰/۷۴۹	برازش هنجاریافته مقتصد	

پس از اطمینان از مناسب بودن مدل اندازه‌گیری با تحلیل مدل ساختاری، فرضیه‌های پژوهش آزمون شدند. در شکل شماره سه، مدل ساختاری نشان داده شده است.

شکل ۳- مدل ساختاری پژوهش

در این بخش نیز قبل از تحلیل روابط بین متغیرها، ابتدا شاخص‌های برازش بررسی شدند که همه شاخص‌ها در محدوده مطلوب و قابل قبول بودند. در جدول شماره شش، تحلیل روابط بین متغیرهای پژوهش آمده است. مطابق جدول، هر چهار رابطه مدنظر پژوهش تأیید می‌شوند. به عبارت دیگر، مشارکت در ورزش تفریحی بر انسجام اجتماعی درونی و بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم، به ترتیب تأثیر مثبتی برابر با 0/310 و 0/334 داشت. متغیر مشارکت در ورزش رقابتی نیز تأثیر مثبتی برابر با 0/540 و 0/419 بر انسجام اجتماعی درونی و بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم نشان داد.

جدول ۶- آزمون فرضیه‌های پژوهش

متغیر مستقل	رابطه	متغیر وابسته	وزن رگرسیونی استاندارد نشده	بنای استاندارد	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معناداری
ورزش تفریحی	←	انسجام درونی	۰/۳۰۴	۰/۳۱۰	۰/۰۷۱	۴/۲۷۹	***
ورزش تفریحی	←	انسجام بیرونی	۰/۳۰۵	۰/۳۳۴	۰/۰۶۹	۴/۴۳۸	***
ورزش رقابتی	←	انسجام درونی	۰/۴۰۲	۰/۵۴۰	۰/۰۶۲	۶/۵۰۲	***
ورزش رقابتی	←	انسجام بیرونی	۰/۲۸۹	۰/۴۱۹	۰/۰۵۴	۵/۳۰۴	***

*** $P < 0/001$

همچنین، مقایسه ضرایب بنای استاندارد چهارگانه جدول بالا نشان‌دهنده این نکته مهم است که برای متغیر انسجام درونی، مشارکت در ورزش رقابتی پیش‌بینی‌کننده قوی‌تر است و برای متغیر انسجام بیرونی، مشارکت در ورزش تفریحی پیش‌بینی‌کننده قوی‌تر است. در نهایت، با توجه به جدول شماره هفت، ضریب تعیین نشان‌دهنده این است که هر دو متغیر مشارکت در ورزش (تفریحی و رقابتی) در مجموع توانسته‌اند ۵۵/۲ درصد از واریانس انسجام درونی و ۴۲/۵ درصد از واریانس انسجام بیرونی را تبیین کنند. به عبارت دیگر، ۴۴/۸ درصد از واریانس انسجام درونی و ۵۷/۵ درصد از واریانس انسجام بیرونی توسط سایر عوامل که در این مدل وجود ندارند، پیش‌بینی می‌شوند. نکته دیگر در رابطه با مقایسه این دو مقدار برای ضریب تعیین این است که مشارکت در ورزش (تفریحی و رقابتی) به‌طور کلی تبیین‌کننده قوی‌تری برای انسجام درونی است.

جدول ۷- توان دوم همبستگی متقابل چندگانه

متغیر	ضریب تعیین
انسجام درونی	۰/۵۵۲
انسجام بیرونی	۰/۴۲۵

1. R squared (R^2)

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت روزافزون ورزش در جوامع امروزی، این پژوهش با هدف مطالعه نقش ورزش در انسجام اجتماعی مهاجران خارجی عراقی در استان قم اجرا شد. نتایج نشان داد که نوع ورزش می‌تواند بر اثرهای اجتماعی آن را تأثیر بگذارد که در ادامه در این باره بحث می‌شود.

طبق نتایج به‌دست‌آمده، مشارکت در ورزش تفریحی بر انسجام درونی عراقی‌های مقیم استان قم اثر مثبت (۰/۳۱۰) داشت. این یافته تأییدی بر نتایج پژوهش‌های مختلف موجود در این زمینه است. به‌عبارت‌دیگر، در عمده پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه ورزش و انسجام، بر ارتباط مثبت این دو متغیر یا تأثیر مثبت ورزش بر انسجام اجتماعی تأکید شده است. در این پژوهش، منظور از انسجام درونی احساس، داشتن وجوه مشترک با سایر اعضای جامعه و تعلق داشتن به آن‌ها بود که البته سایر اعضای جامعه همان هم‌وطنان عراقی مقیم قم بودند؛ بنابراین، متغیر انسجام درونی این پژوهش معادل همان انسجام اجتماعی کلی (در یک جامعه) در همه پژوهش‌های مشابه در این زمینه است؛ بنابراین، می‌توان گفت که این یافته هم‌راستا و هم‌خوان با نتایج پژوهش‌های زیر است. رحیم‌زاده (۱۳۸۴) نشان داده بود که ورزش و فعالیت‌های بدنی به دلیل ایجاد موقعیت‌های تعاملی با دیگران موجب سرعت‌بخشیدن به اجتماعی‌شدن فرد می‌شوند. نوابخش و جوانمرد (۱۳۹۲) بین فعالیت‌های ورزشی و انسجام اجتماعی شهروندان کرمانی رابطه مستقیم معناداری را گزارش کردند. در پژوهش پارسامهر و همکاران (۱۳۹۵) نیز بین فعالیت بدنی و انسجام اجتماعی شهروندان تالشی رابطه مستقیم و معناداری وجود داشت. این یافته مؤید این نکته است که ورزش و فعالیت‌های بدنی در هر سطحی به‌عنوان یک عامل ایجادکننده تغییرات مثبت اجتماعی هستند. ماهیت اجتماعی ورزش و لازمه همکاری افراد برای اجرای آن می‌تواند منجر به افزایش تعاملات اجتماعی، افزایش همکاری بین افراد، افزایش مسئولیت‌پذیری و وفاداری افراد در قبال دیگران شود. همه این موارد نیز می‌توانند توسعه و تقویت انسجام اجتماعی را به دنبال داشته باشد. حتی در مورد فعالیت‌های ورزشی تفریحی (که شاید ماهیت انفرادی داشته باشند) نیز می‌توان گفت که ورزش و شرکت در آن از طریق آموزش نظم به افراد و توسعه آن می‌توانند اعتقاد و پای‌بندی آنان را به نظم و درنهایت، نظم اجتماعی را به‌همراه داشته باشد و بدیهی است که لازمه نظم اجتماعی متغیرهایی نظیر اعتماد و همبستگی است و همه این موارد می‌توانند توسعه‌دهنده انسجام اجتماعی افراد باشند.

طبق نتایج به‌دست‌آمده، مشارکت در ورزش تفریحی بر انسجام بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم دارای اثر مثبتی (۰/۳۳۴) بود. این یافته نیز علاوه بر تأیید نتایج سایر پژوهش‌ها، مؤید نکات مهم‌تری است. به‌عبارت‌دیگر، تأثیر مثبت ورزش بر انسجام اجتماعی در جوامع یکسان یا همسان (منظور از جوامع همسان مجموعه‌ای از افراد در یک جامعه با نیازها، عقاید و اهداف مشترک است) که در فرضیه

اول پژوهش نشان داده شد، بدیهی و موردانتظار بود؛ اما قوی‌تر بودن تأثیر ورزش تفریحی بر انسجام بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم (ضریب ۰/۳۳۴ در مقابل ۰/۳۱۰)، نشان‌دهنده نقش مهم ورزش در ایجاد سازگاری بین گروه‌های غیرمتجانس است. در پژوهش رحیم‌زاده (۱۳۸۴)، تسریع در اجتماعی‌شدن فرد نشان داده شده بود. دوومان و کورو (۲۰۱۰) بر سازگاری اجتماعی چشمگیر دانش‌آموزان ورزشکار نسبت به دانش‌آموزان غیرورزشکار در جامعه آلمانی تأکید کردند. اسکولنکورف (۲۰۱۰) نشان داده بود که رویدادهای ورزشی می‌توانند به ایجاد دوستی‌های بین‌فردی، ایجاد هویت فراگیر اجتماعی و ایجاد تصورات و منافع مشترک بین ورزشکاران قومیت‌های مختلف منجر شوند و به ایجاد تغییرات مثبت اجتماعی کمک کنند. رفیعیان، احمدیان و قزل (۱۳۹۰) نیز با توجه به پایین بودن میزان انسجام اجتماعی گروه‌های قومی شهر ترکمن پیشنهاد کرده بودند که با انجام اقداماتی نظیر ایجاد شبکه پیوسته و منسجم پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری تا محل فضاهای عمومی موجود در شهر و اختصاص و تجهیز فضاهایی برای برگزاری فعالیت‌هایی مانند کشتی و سایر فعالیت‌های موردعلاقه قومیت‌های مختلف، تعامل اجتماعی بین آن‌ها افزایش یابد تا زمینه برای ارتقای انسجام اجتماعی فراهم شود؛ بنابراین، شاید بتوان نحوه تأثیر مثبت مشارکت در ورزش تفریحی را بر انسجام بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم چنین تفسیر کرد که همان‌گونه که می‌دانیم ورزش به‌عنوان یک عامل مهم بازدارنده انحرافات اخلاقی در نظر گرفته می‌شود؛ بنابراین، مشارکت در هر نوع ورزش می‌تواند پای‌بندی اخلاقی افراد را به‌همراه داشته باشد و زمانی که افراد خود را متعهد به اصول اخلاقی بدانند، بدیهی است که نسبت به جامعه محل زندگی خود متعهدتر و مسئولیت‌پذیرتر می‌شوند و با آن سازگارتر می‌شوند. همچنین، نظم‌پذیری افراد که از اثرهای ورزش است، می‌تواند تأثیر مثبتی بر سازگاری آنان با جوامع مختلف و در نهایت انسجام اجتماعی داشته باشد.

طبق نتایج به‌دست‌آمده، مشارکت در ورزش رقابتی بر انسجام درونی عراقی‌های مقیم استان قم دارای اثر مثبتی (۰/۵۴۰) بود. در تبیین این یافته می‌توان از پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه انسجام گروهی نیز بهره گرفت. گروه‌های منسجم، متحد و یکپارچه هستند و از باهم‌بودن و برقراری ارتباطات اجتماعی با یکدیگر لذت می‌برند (کارون، ویدمییر و براولی، ۱۹۹۸). همچنین، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که هرچه یک تیم یا گروه دارای سطح بالاتری از انسجام باشد، به احتمال بیشتری در دستیابی به اهداف خود موفق خواهد بود (کارون، برای و آیز، ۲۰۰۲). پترسون، کارون و تود^۳ (۲۰۰۵) نیز معتقدند تیم‌هایی که دارای سطح بالاتری از هنجارها و ارزش‌ها فرهنگی‌اند، از انسجام بالاتری نیز برخوردار هستند و عملکرد بهتری نسبت به دیگر تیم‌ها دارند؛ بنابراین، می‌توان گفت که در دنیای ورزش‌های

1. Carron, Widmeyer & Brawley
2. Carron, Bray & Eys
3. Patterson, Carron & Todd

رقابته، لازمه موفقیت یک تیم داشتن انسجام زیاد است و اعضای تیم برای نیل به اهداف مشترک، خود را متعهد به تیم و ارزش‌های آن می‌دانند؛ از این رو، می‌توان گفت که مشارکت در ورزش‌های رقابته با تقویت حس عمل مشترک افراد (در راستای کسب موفقیت)، سازگاری بیشتر آنان با هم را به همراه خواهد داشت و انسجام اجتماعی را (درونی) توسعه خواهد داد. همچنین، احساس موفقیت و تعالی که افراد از شرکت در ورزش‌های رقابته و مسابقات ورزشی کسب می‌کنند، منجر به توسعه یک هویت مشترک بین آن‌ها می‌شود. حتی زمانی که مردم رویدادهای بزرگ ورزشی را تماشا می‌کنند، بردو باخت یک تیم را به خود نسبت می‌دهند و از واژه‌های «ما، ملت» پیروز می‌شویم یا شکست می‌خوریم، استفاده می‌کنند. به عبارت دیگر، ماهیت ورزش‌های رقابته منجر به نزدیکی هرچه بیشتر افراد یک هویت (یک کشور، یک قوم و غیره) می‌شود و بنابراین، توسعه‌دهنده انسجام اجتماعی درونی آنان خواهد بود.

طبق نتایج به دست آمده، مشارکت در ورزش رقابته بر انسجام بیرونی عراقی‌های مقیم استان قم اثر مثبتی (۰/۴۱۹) داشت. این یافته پژوهش نیز تأکید دوباره‌ای بر اثرهای مثبت اجتماعی ورزش در حالت کلی است. به عبارت دیگر، در مقایسه با فرضیه سوم پژوهش (تأثیر ورزش رقابته بر انسجام درونی)، تأثیر ورزش رقابته بر انسجام بیرونی ضعیف‌تر است (ضریب ۰/۵۴۰ در مقایسه با ۰/۴۱۹)؛ اما نشان‌دهنده ایجاد فرصت‌های جامعه‌پذیری توسط ورزش رقابته است. به بیان ساده‌تر، ماهیت ورزش رقابته انسجام هرچه بیشتر یک گروه یا تیم را ایجاد می‌کند؛ اما این امکان را نیز فراهم می‌کند که افراد در یک فضای رقابته سالم به کسب تجربیات مشترک بپردازند و تعاملات اجتماعی خود را حتی با دیگران افزایش دهند؛ نکته‌ای که رحیم‌زاده (۱۳۸۴) نیز بر آن تأکید کرده بود. صوفی‌نژاد (۱۳۸۶) نیز نشان داده بود که مشارکت در ورزش‌های سازمان‌یافته، پیوند فرد را با ارزش‌ها و قواعد جامعه افزایش می‌دهد؛ به این صورت که فرد در حین فعالیت ورزشی، ارزش‌ها و هنجارهای عرفی را درونی می‌کند و ویژگی‌های سازگارکننده در وی تقویت می‌شوند؛ در نتیجه، می‌توان گفت که ورزش به جامعه‌پذیری افراد کمک می‌کند. همچنین، این یافته پژوهش هم‌راستا با سازگاری بیشتر دانش‌آموزان ترکیه‌ای ورزشکار در کشور آلمان در پژوهش دوومان و کورو (۲۰۱۰) و ایجاد تأثیرات مثبت گروه‌های قومی متفاوت در پژوهش اسکولنکوف (۲۰۱۰) است. برای درک چگونگی تأثیر مثبت مشارکت در ورزش رقابته بر انسجام بیرونی می‌توان از مفاهیم نظم اجتماعی، ایجاد فرصت‌های مشارکت برابر برای همه افراد، عمل متقابل میان افراد مختلف جامعه و غیره بهره برد. به عبارت دیگر، زمانی که مثلاً مهاجران خارجی در یک کشور دیگر امکان مشارکت در پدیده‌هایی نظیر انتخابات را ندارند، ورزش و مسابقات ورزشی این امکان را برای آنان فراهم می‌آورد که در یک فضای تعاملی و برابر (ویژگی ذاتی رقابت‌های ورزشی داشتن شرایط برابر برای همه شرکت‌کنندگان است)، امکان بروز

توانایی‌ها و مهارت‌های خود را کسب کنند؛ بنابراین، این موارد می‌توانند نزدیکی آنان را با اعضای جامعه میزبان به‌همراه داشته باشند و توسعه‌دهندهٔ انسجام اجتماعی آنان باشند. همچنین، همان‌گونه‌که دورکیم همبستگی را نوعی «دوست‌داشتن دیگران»، «جاذبهٔ متقابل» و «جاذبهٔ مثبت» می‌داند، می‌توان چنین استنباط کرد که ویژگی هم‌تراز و هم‌سطح‌بودن رقابت‌های ورزشی این فرصت را به‌وجود می‌آورد که افراد صرف‌نظر از ملیت‌های مختلف از «جاذبهٔ متقابل» مدنظر دورکیم بهره‌مند شوند؛ بنابراین، توسعهٔ انسجام بیرونی از طریق ورزش‌های رقابتی نیز قابل‌انتظار است.

یافته‌های این پژوهش علاوه بر تأیید کارکردها و اثرهای مثبت اجتماعی ورزش، مؤثربودن آن‌ها را در توسعهٔ متغیر انسجام اجتماعی نشان داد. درواقع، ورزش و مشارکت ورزشی در هر سطح و اندازه‌ای با تقویت طیف گسترده‌ای از متغیرها توانایی تأثیرگذاری بر افراد جامعه را دارد. قانون مداری، نظم، مسئولیت‌پذیری، احترام متقابل و غیره که در فعالیت‌های ورزشی جاری هستند، فضایی را فراهم می‌کنند که موضوع‌های مختلف به افراد آموزش داده شوند. این آموزش‌ها می‌توانند منجر به درونی‌کردن متغیرهای ذکرشده شوند و بدیهی است که قابلیت تسری به سایر امور اجتماعی سطوح بالاتر را دارند. این پژوهش نشان داد که هر دو متغیر انسجام درونی (ناظر به انسجام بین شهروندان یک قومیت یا ملیت) و انسجام بیرونی (ناظر به انسجام بین مهاجران خارجی در کشوری دیگر) تحت تأثیر ورزش قرار می‌گیرند. همچنین، هر دو نوع ورزش تفریحی و رقابتی اثر مثبتی بر هر دو نوع انسجام دارند. نتایج نشان داد که تأثیر ورزش‌های تفریحی بر انسجام بیرونی بیشتر از انسجام درونی است. همچنین، تأثیر ورزش‌های رقابتی بر انسجام درونی بیشتر از تأثیر این ورزش‌ها بر انسجام بیرونی بود. درواقع، این تفاوت‌ها ناشی از ماهیت و کارکرد متفاوت دو نوع ورزش هستند. بدیهی است که در ورزش‌های تفریحی فضای دوستانهٔ بیشتری برقرار است و در ورزش‌های رقابتی جو رقابت و نیاز به موفقیت وجود دارد. به‌همین دلیل نیز می‌توان قوی‌تربودن اثر ورزش‌های رقابتی را بر انسجام درونی توجیه کرد. این موارد نشان می‌دهند که ورزش‌های رقابتی اثر کمتری بر انسجام بیرونی (در مقایسه با درونی) دارند؛ اما بنا به دلایل مختلف می‌توان آن را یک متغیر ارزشمند جهت توسعهٔ انسجام و سازگاری مهاجران با کشور میزبان تلقی کرد. درواقع، زمانی که مهاجران از یک کشور دیگر شاید اشتراکات زیادی با جامعهٔ میزبان نداشته باشند، ورزش و انواع مختلف آن می‌تواند به‌عنوان یک ابزار کارآمد موردتوجه مسئولان کشور میزبان قرار گیرند و از این طریق بسیاری از مشکلات و ناسازگاری‌های اجتماعی مهاجران کاهش یابند؛ البته بدیهی است که مهاجران مقیم شهر قم که در این پژوهش مطالعه شدند، شهروندان عراقی بودند که اشتراکات عظیم مذهبی با جامعهٔ میزبان داشتند و نمی‌توان ادعای ناسازگاری اجتماعی آنان را با جامعهٔ میزبان مطرح کرد؛ اما نتایج این پژوهش در راستای توسعه و تقویت هرچه‌بهتر انسجام اجتماعی قابل توجه است.

با توجه به یافته‌های پژوهش در راستای بهره‌مندی از نتایج مثبت ورزش و ارتقای انسجام اجتماعی مهاجران خارجی، سازمان‌های مسئول نظیر استانداری و اداره کل ورزش و جوانان می‌توانند فضایی را برای مشارکت افراد خارجی در کنار شهروندان بومی در ورزش تفریحی نظیر ورزش صبحگاهی در پارک‌ها، جشنواره‌های پیاده‌روی و غیره فراهم کنند. همچنین، در راستای توسعه انسجام درونی مهاجران خارجی پیشنهاد می‌شود که افراد مقیم خارجی نسبت به تشکیل تیم‌های ورزشی در رشته‌های مختلف ورزشی اقدام کنند و در مسابقات برگزار شده از طرف سازمان‌های مسئول، شرکت کنند. تأمین شرایط قانونی و حقوقی حضور افراد خارجی در مسابقات رسمی چه به صورت تیم‌های مستقل از افراد خارجی و چه در تیم‌های داخلی و برگزاری مسابقاتی به عنوان یادواره شخصیت‌های مشترک (نظیر شهدای عراقی دفاع از خاک ایران) نیز می‌تواند زمینه تعامل هرچه بیشتر مهاجران عراقی را از طریق ورزش فراهم آورد.

منابع

1. Andrei, D. (2016). The efficiency of physical education and sport in the social integration of pupils with CES. *Euromentor Journal*, 7(1), 57-80 .
2. Carron, A. V., Brawley, L. R., & Widmeyer, W. N. (1998). The measurement of cohesiveness in sport groups. *Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement*, 2(3), 213-226.
3. Carron, A. V., Bray, S. R., & Eys, M. A. (2002). Team cohesion and team success in sport. *Journal of Sports Sciences*, 20(2), 119-126 .
4. Dehghanpoor, Z., & Bayat, A. (2011). Social consequences of Arab tribes immigration to Iran. *The Journal of Islamic History and Civilisation*, 7(14), 3-23 .(Persian).
5. Duman, S., & Kuru, E. (2010). Social integration levels of Turkish students doing sports, not doing sports and living in Germany. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4991-4995 .
6. Gill, D. L., Gross, J. B., & Huddleston, S. (1983). Participation motivation in youth sports. *International Journal of Sport Psychology*, 14(1), 1-14.
7. Habibi, A. (2012). *SPSS guide to data analysis (Vol. 2)*. Tehran: Parsmodir. (Persian).
8. ISNA. (2007). Independent: The largest mass migration after World War II is taking place in Iraq. Available at: <http://www.isna.ir/news/8605-04305> [Accessed 10 May 2017] (Persian).
9. Javanmard, K., & Navabakhsh, M. (2104). Sociological study of sport function on social integrity in Iran in the 1980s (Case study: Kerman). *Quarterly Journal of Specialized Social Science*, 11(2), 1-36 .(Persian).
10. Keshavarz, Y. (2014). *Structural equation modeling with using AMOS*. Tehran: Mehraban Nashr. (Persian).
11. Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 61(2), 121-140 .
12. Lotfi, S., Mehdi, A., & Mahdavi Bahnamiri, M. (2013). Measuring the attitude of residents of the Quadruple areas of Qom to sports and physical activity. *Journal of SPORT Management AND Action behavior*, 9(17), 75-94 .(Persian).
13. Mehr News Agency. (2010). The presence of foreigners in 90 countries in Qom / Confidential confidentiality statement. Available at: <http://www.mehrnews.com/news/1411187> [Accessed 2 May 2017] (Persian).

14. Mohammadi Zeidi, I., Pakpour Hajiagha, A., & Mohammadi Zeidi, B. (2012). Reliability and validity of Persian version of the health-promoting lifestyle profile. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, 21(1), 102-113. (Persian).
15. Moharrami, T. (2016). Occupation of the land and its cultural implications - Case study: The occupation of Iraq. *Scientific Journal Management System*, 16(31), 199-223. (Persian).
16. Moradi, S., Khalediyani, M., & Mostafayi, F. (2014). The role of sport in developing cross-cultural and social communications. *Communication Management in Sports Media*, 1(4), 55-60. (Persian).
17. Motevasseli, M., & Zobeiri, H. (2013). Social cohesion: Origins of economic development. *Community Development (Rural and Urban Communities)*, 5(2), 49-7. (Persian).
18. Mozafari, A. A., & Poor Soltani Zarandi, H. (2012). Principles and philosophy of physical education. Tehran: Bamdad Ketab. (Persian).
19. Parsamehr, M., Rasooli Nezhad, S. P., & Nik Nezhad, M. R. (2015). A Survey on sport performance in social integration (Case study: People in Talesh). *Journal of Sport Management and Action Behavior*, 12(23), 237-250. (Persian).
20. Patterson, M. M., Carron, A. V., & Todd, M. L. (2005). The influence of team norms on the cohesion-self-reported performance relationship: a multi-level analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 6(1), 479-493.
21. Rafiey, H., Mousavi, M. T., & Ghasemzadeh, D. (2016). Validity and reliability of bonding and bridging between social capital. *Social Welfare*, 16(61), 141-157. (Persian).
22. Rafiyani, M., Ahmadiyan, R., & Qezel, A. (2010). Investigating the criteria of locally effective social integrity of Turkmen Bandar. *Geography Quarterly*, 4(16), 68-84. (Persian).
23. Rahimzadeh, S. (2005). Sports and psycho-social transformation. *Evolutionary Psychology: Iranian Psychologists*, 1(3), 11-25. (Persian).
24. Schulenkorf, N. (2010). Sport events and ethnic reconciliation: Attempting to create social change between Sinhalese, Tamil and Muslim sportspeople in war-torn Sri Lanka. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(3), 273-294.
25. Statistical Center of Iran. (2017). Detailed results of the general census of population and housing in 1395 (total country). Available at: <https://www.amar.org.ir> [Accessed 12 April 2017] (Persian).

استناد به مقاله

محمدی ترکمانی، احسان، البهادی، علی، رسولی، فائزه، باقری، قدرت‌اله. (۱۳۹۷)، بهار و تابستان). تأثیر ورزش بر انسجام اجتماعی عراقی‌های مقیم استان قم. پژوهش در ورزش تربیتی، ۶(۱۴): ۷۶-۲۵۵. شناسه دیجیتال: 10.22089/res.2017.4465.1331

Mohamadi Torkamani. E., Albahadoli. A., Rasooli. F., Bagheri. Q. (2018). The Impact of Sport on Social Integrity of the Iraqi Resident in Qom Province. *Research on Educational Sport*, 6(14): 255-76. (Persian).
Doi: 10.22089/res.2017.4465.1331

The Impact of Sport on Social Integrity of the Iraqi Resident in Qom Province

E. Mohamadi Torkamani¹, A. Albahadoli², F. Rasooli³, Q. Bagheri⁴

1. Ph.D. of Sport Management, College of Farabi-Tehran University*
2. M.Sc. of Sport Management, College of Farabi-Tehran University
3. M.Sc. of Educational Management, College of Farabi-Tehran University
4. Associate Professor of Sport Management, College of Farabi-Tehran University

Received: 2017/07/11

Accepted: 2017/09/13

Abstract

Sport as an acceptable phenomenon in today's societies can be used to make social positive changes. This applied research was aimed at explaining the role of sport on social integrity of Iraqi residents living in Qom. The statistical population of all Iraqi citizens living in Qom province was unknown, of which 210 were simple random assigned to two researcher made questionnaires of sports participation and social integrity. The face and content validity of this questionnaire was confirmed by the experts. The reliability of the questionnaires was also calculated with Cronbach's alpha coefficient of 0.79 and 0.82 for sports participation and social integrity. The research hypotheses were analyzed using structural equations model, and fitting model indexes were confirmed. The result showed that participation in recreational sports has a significant positive effect in internal social integrity of Iraqis living in Qom province (0.310). Participation in recreational sports has a significant positive effect in external social integrity of Iraqis living in Qom province (0.334). Participation in competitive sports has a significant positive effect in internal social integrity of Iraqis living in Qom province (0.540). Participation in competitive sports has a significant positive effect in external social integrity of Iraqis living in Qom province (0.419). Also, the R-squared indicated that participation in sport could predict 55.2% of the variance of internal integrity and 42.5% of the external integrity totally. In general, participation in sports could be a stronger predictor for internal integrity.

Keywords: Recreational Sports, Competitive Sports, Social Integrity, Qom Province, Iraqis Residing

---

---

* Corresponding Author

Email: Ehsan.mohamadi@ut.ac.ir

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی